De ontwikkelingen van big data binnen de verzekeringssector gezien in het licht van de huidige wet- en regelgeving

Een onderzoek naar de kansen en de risico's

Student:	E.M. (Emilie) Sars
ANR:	440727
S-Nummer:	U1252991
Scriptiebegeleider:	mr. Dr. W.C.T. Weterings
Afstudeerrichting:	Ondernemingsrecht
Afstudeerdatum:	22 januari 2020

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding……..3

1.1 Achtergrondinformatie…….3

1.2 De probleemstelling…….3

1.3 Hoofdstukindeling…….4

Hoofdstuk 2. Big data……...6

2.1 De term ‘big data’……..6

2.2 Definitie big data ……...6

2.3 Functie big data…….7

2.4 Kansen big data ……7

2.4.1 Opstellen van risicoprofielen……..8

2.4.2 Concurrentie op de verzekeringsmarkt……..8

2.4.3 Opsporen van fraude……9

2.4.4 Kostenefficiëntie……...10

2.5 Risico’s big data……...10

2.5.1 Privacy……...11

2.5.2 Discriminatie……12

2.5.3 Solidariteit……13

Hoofdstuk 3. Invloed big data op de verzekeringssector……..……...15

3.1 Oude en nieuwe verzekeringsrecht……..…15

3.2 Sociale functie……..15

3.3 Solidariteitsbeginsel……16

3.4 Solidariteitsmonitor……..16

3.4.1 De 0-meting……..17

3.4.2 De 1-meting……..18

3.4.3 De tweede meting……19

3.5 Resultaten solidariteitsmonitor……...20

3.6 Invloed big data op solidariteit……21

Hoofdstuk 4. Huidige wet- en regelgeving big data ……23

4.1 Inleiding…….23

4.2 Privacywetgeving…….23

4.2.1 Wet bescherming persoonsgegevens……..24

4.2.2 Algemene verordening gegevensbescherming……..24

4.2.3 Veranderingen AVG ten opzichte van de Wbp……...25

4.3 Toezicht……27

4.3.1 Wet op het financieel toezicht……27

4.3.2 Solvency II-richtlijn……28
4.4 Nieuwe ‘datagedreven’ technieken…….....29
4.5 Verhouding big data en huidige wet- en regelgeving……...29
Hoofdstuk 5. Conclusie……..31
Hoofdstuk 6. Literatuurlijst……..…35

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Achtergrondinformatie

In de afgelopen jaren is het begrip ‘big data’ veel in het nieuws geweest. Vaak hebben dit soort nieuwsberichten een negatieve ondertoon, waardoor de mogelijkheden die big data met zich meebrengt, worden ondergesneeuwd. De meeste mensen hebben dan ook een bepaald beeld van big data, maar weten nog lang niet altijd wat de gevolgen zijn van de toepassing van big data. In hoofdstuk twee zal verder aan de orde komen wat big data nu precies inhoudt. Big data wordt in allerlei verschillende sectoren gebruikt, zoals de financiële sector, de communicatiesector, de publieke sector en de verzekeringssector. In deze scriptie zal de nadruk liggen op de toepassing van big data binnen de verzekeringssector.

Binnen de verzekeringssector kunnen verzekeraars bijvoorbeeld patronen halen uit big data-analyses. Verzekeraars spelen hier vervolgens op in door middel van het aanbieden van een verzekering, die past bij het risico van een individuele verzekerde. Bovendien kan aan de hand van big data de premie nauwkeuriger worden berekend.

Verzekeraars komen dus veel over verzekerden te weten aan de hand van grote databestanden. Aan de ene kant is het hierdoor mogelijk voor verzekeraars om een snelle en passende dienstverlening te hanteren richting verzekerden, zoals hierboven kort benoemd. Aan de andere kant vinden verzekerden het niet altijd prettig dat verzekeraars zo veel, vaak persoonlijke, informatie verkrijgen. Het recht op privacy kan hierdoor onder druk komen te staan. Het is daarom van belang om vóór het toepassen van big data de risico’s op het gebied van privacy en de gevolgen hiervan duidelijk in kaart te brengen, omdat anders het vertrouwen in verzekeraars kan worden geschaad.

1.2 De probleemstelling

In het huidige digitale tijdperk is er geen ontkomen aan het gebruik van big data. De mogelijkheden, die big data met zich meebrengt, lijken groot te zijn. De vraag is nu voor wie deze mogelijkheden groot zijn, zijn dat de verzekeraars, de verzekerden of wellicht beide partijen?

Daarnaast mogen de risico’s van big data niet worden onderschat. Deze dienen in kaart te worden gebracht voor verzekeraars en verzekerden, zodat vervolgens kan worden gekeken of de huidige wet- en regelgeving voldoende voorziet in het bestrijden van deze risico’s.

Uit het bovenstaande kan de volgende probleemstelling worden geformuleerd:

“Wat zijn de kansen en de risico’s die het gebruik van big data met zich meebrengt voor zowel verzekeraars als verzekerden en in hoeverre worden de risico’s beteugeld door de huidige wet- en regelgeving?”

Voordat antwoord kan worden gegeven op de probleemstelling is het noodzakelijk om de probleemstelling op te delen in een aantal deelvragen. Hierdoor kan stapsgewijs naar het antwoord op de probleemstelling worden toegewerkt. De deelvragen luiden als volgt:

1. *"Wat is de definitie van big data en wat is de rol van big data binnen de verzekeringssector?"*

De eerste deelvraag omvat eigenlijk twee deelvragen, maar zijn zo nauw met elkaar verbonden dat zij in één hoofdstuk dienen te worden behandeld. Voordat antwoord op de probleemstelling kan worden gegeven, is het van belang om eerst duidelijk te hebben wat big data precies inhoudt aangezien big data geen eenduidige betekenis kent. Als dit vervolgens duidelijk is, kan verder worden gekeken naar de invloed van big data binnen de verzekeringssector. Dit zal worden onderzocht aan de hand van de kansen en de risico's die spelen bij het gebruik van big data.

2. *"Wat is de invloed van het gebruik van big data op de solidariteit binnen de verzekeringssector?"*

Dit is een belangrijke deelvraag om bij stil te staan, omdat solidariteit het bestaansrecht van verzekeringen vormt. Het is belangrijk om te onderzoeken of big data invloed heeft op deze solidariteit en zo ja, of dit positief of negatief is.

3. *"In hoeverre wordt het gebruik van big data beteugeld door de huidige wet- en regelgeving?"*

Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden, is het van belang om te kijken naar de relevante wet- en regelgeving voor de verzekeringssector in het kader van big data. Als duidelijk is geworden welke wet- en regelgeving van toepassing is, is het van belang te bezien in welke mate en door wie toezicht wordt uitgeoefend op naleving hiervan.

1.3 Hoofdstukindeling

De hoofdstukindeling zal plaatsvinden aan de hand van de volgorde van de deelvragen. Zo zal in hoofdstuk twee aan de orde komen hoe big data het beste gedefinieerd kan worden, wat de functie is en welke kansen en risico's big data met zich meebrengt binnen de verzekeringssector. Dit vormt dan ook de basis voor het vervolg van de scriptie.

Hoofdstuk drie staat in het teken van de tweede deelvraag. In dit hoofdstuk zal worden gekeken naar wat de sociale functie van verzekeren inhoudt, welke rol het solidariteitsbeginsel speelt en wat de invloed van big data is op de solidariteit en het bestaansrecht hiervan.

De derde deelvraag zal in hoofdstuk vier worden behandeld. In dit hoofdstuk zal aandacht worden gegeven aan relevante nationale en Europese wet- en regelgeving in het kader van big data, zoals de recent ingevoerde Algemene verordening gegevensbescherming. Verder is het belangrijk om na te gaan of bedrijven en organisaties compliant zijn met de wet- en regelgeving die wordt behandeld in dit hoofdstuk. Om te controleren of wet- en regelgeving wordt nageleefd zijn toezichthouders nodig, die ook in dit hoofdstuk worden behandeld. Daarna zal het pas mogelijk zijn om te concluderen wat de verhouding tussen big data en de huidige wet- en regelgeving is.

Hoofdstuk vijf zal de conclusie vormen en een antwoord op de probleemstelling geven.

Hoofdstuk 2. Big data

2.1 De term ‘big data’

De term ‘big data’ roept direct een gevoel van herkenning op, maar wat is big data nu precies? De term ‘big data’ komt regelmatig voor in het nieuws en berichten hierover zijn eerder negatief dan positief. Zo worden social mediaplatforms vaak bekritiseerd, omdat zij continu bezig zijn met het verzamelen van gegevens en mensen niet weten wat er met deze informatie gebeurt. Een goed voorbeeld hiervan is Facebook. Facebook verzamelt allerlei gegevens van gebruikers om deze gegevens vervolgens op te slaan, te analyseren en te verkopen. Dit gaat lang niet altijd goed, waardoor Facebook mede hierdoor al meerdere privacyschandalen heeft gekend en in 2018 nog te maken heeft gehad met een groot datalek. In dit geval kan ‘groot’ worden ingevuld met gegevens van tientallen miljoenen gebruikers. Op basis van dergelijke nieuwsberichten zou gesteld kunnen worden dat het veiliger is voor persoonlijke gegevens om geen Facebook-account aan te maken of een eigen Facebook-account te verwijderen. Dit is echter een schijnveiligheid. Naast Facebook zijn er nog talloze andere bedrijven en organisaties die informatie van gebruikers verzamelen. Soms zelfs door bedrijven of organisaties die gegevens minder goed kunnen beveiligen dan Facebook.

Tegenwoordig zijn veel mensen zich er dan ook van bewust dat bedrijven en organisaties zoals Google, Facebook en YouTube steeds meer informatie tot zich willen krijgen. Het liefst zo gepersonaliseerd mogelijk. Dit heeft alles te maken met de verdienmodellen van deze bedrijven. Zij stellen feitelijk een gratis dienst ter beschikking, maar weten toch miljarden aan omzet te maken. Het analyseren van het zoekgedrag of het gedrag van mensen in het algemeen is niet alleen interessant voor het verdienmodel van internetbedrijven, maar ook voor het verdienmodel van verzekeraars en de dienstverlening naar verzekerden toe. In deze scriptie zal dan ook de nadruk liggen op het gebruik van big data binnen de verzekeringssector.

2.2 Definitie big data

Op de vraag wat de definitie van big data nu daadwerkelijk is, kan een kort antwoord worden gegeven. Er bestaat namelijk geen vaste of wettelijke definitie van big data. Wel zijn er in verschillende artikelen definities van big data gegeven. Zo kan big data bijvoorbeeld worden gezien als een enorme hoeveelheid informatie, die bij elkaar gebracht en vastgesteld wordt.[1] Een andere omschrijving is, dat het bij big data gaat om het verzamelen van datasets om

[1] N. Wolters Ruckert & L. van Sloten, ‘Big Data: Big Privacy Challenges’, *Computerrecht* 2016/82, 27 april 2016, p. 1.

vervolgens gegevens om te zetten in een waarde.[2] Deze definities dienen als houvast voor deze scriptie en zullen nader worden uitgelegd.

Mede doordat geen officiële definitie van big data bestaat, kan verwarring ontstaan over wat nu bijvoorbeeld veel gegevens zijn of wanneer een verzameling van gegevens groot te noemen is. Wat voor de één een grote hoeveelheid is, kan door de ander juist worden gezien als een kleine hoeveelheid. Feitelijk maakt dit niet uit, omdat big data geen bepaalde ondergrens kent waaraan voldaan moet worden voordat een verzameling van gegevens als big data kan worden gezien.[3]

2.3 Functie big data

Het verzamelen en verwerken van gegevens is niets nieuws binnen de verzekeringssector. Door het inzetten van big data door verzekeraars ontstaat een beter beeld over bijvoorbeeld de behoeften van verzekerden en hoe deze het beste kunnen worden vervuld. Een verzekeraar kan hier vervolgens op inspelen door haar dienstverlening beter aan te laten sluiten bij de behoeften van verzekerden, waardoor uiteindelijk meer geld kan worden verdiend.

2.4 Kansen big data

Door digitalisering is de hoeveelheid en verscheidenheid aan beschikbare data sterk toegenomen in de afgelopen jaren.[4] Dit biedt mogelijkheden voor zowel verzekeraars als verzekerden. Hiervoor is het van belang dat de verzamelde gegevens betrouwbaar en accuraat zijn, waardoor het mogelijk is de gegevens om te zetten in een bruikbare waarde. Als een verzekerde incomplete of onjuiste informatie aanlevert bij een verzekeraar wordt het lastig om bijvoorbeeld het risico van de verzekerde goed in te schatten en zal de hoogte van de premie anders uit kunnen vallen dan wanneer accurate gegevens worden aangeleverd. Door de toegenomen beschikbaarheid van informatie kunnen ook andere correlaties worden gelegd. Daar waar een verzekeraar voorheen nog een correlatie probeerde te leggen met bijvoorbeeld de leeftijd van een verzekerde en de kans dat deze verzekerde komt te overlijden, proberen verzekeraars tegenwoordig ook minder voor de hand liggende correlaties te vinden aan de hand van big data. Dit zorgt ervoor dat premies beter aansluiten bij de risico's die door verzekerden worden gelopen. Naast nauwkeurigere premieberekeningen zijn er nog meer kansen te benoemen, die het gebruik van big data met zich meebrengt binnen de verzekeringssector. Deze kansen zullen in de volgende paragrafen aan de orde komen.

---

[2] A. Lafarre, 'Recht voor big data, big data voor recht', *Computerrecht* 2016/80, 27 april 2016, p. 2.
[3] M. Baneke & S. Dielemans, 'Toegang tot big data van de concurrent op basis van art. 102 VWEU?', *Tijdschrift Mededingingsrecht in de Praktijk,* nr. 4, augustus 2016, p. 24.
[4] H. van Til & N. van Gorp & K. Price, 'Big data and competition', 13 juni 2017, p. 5.

2.4.1 Opstellen van risicoprofielen

Voor verzekeraars is het nuttig verzekerden in te delen in groepen met een bepaald risico om zo de kans op schade te kunnen verdelen over de gehele groep. Dit wordt ook wel een risicoprofiel genoemd. Verzekerden kunnen bijvoorbeeld worden ingedeeld in een risicoprofiel op basis van de woonplaats. Het gevolg kan zijn dat een verzekerde soms onbedoeld in een verhoogd risicoprofiel valt. Een goed voorbeeld hiervan is een autoverzekering. De premie van een autoverzekering zal in een drukke stad hoger zijn dan in een naastgelegen rustig dorp, omdat uit gegevens van de verzekeraar blijkt dat de kans op schade in een drukke stad groter is. Doordat een risicoprofiel uitgaat van een gemiddelde kan het voorkomen dat een verzekerde op basis van de woonplaats in een verhoogd risicoprofiel wordt geplaatst terwijl dit bijvoorbeeld een erg voorzichtige bestuurder is, waarbij de gemiddelde kans op schade gelijk zou zijn aan die van een bestuurder in het naastgelegen rustige dorp. Deze verzekerde kan de keuze maken om de verzekering niet aan te gaan, omdat de premie voor hem te hoog is. Door het toepassen van big data door verzekeraars wordt het mogelijk om meer naar de feiten en omstandigheden van individuele verzekerden te kijken. Zo wordt het opstellen van risicoprofielen ook eenvoudiger en accurater. In het bovenstaande voorbeeld biedt het toepassen van big data de mogelijkheid om een bestuurder met een lage kans op schade te plaatsen in een risicoprofiel met een laag risico, omdat meer inzicht in zijn rijgedrag is verkregen. Deze bestuurder zal zich nu eerder willen verzekeren dan wanneer hij in het verhoogde risicoprofiel zou vallen. Het inzetten van big data zorgt dan ook voor een vermindering van averechtse selectie bij verzekeringen. Niet alleen de mensen met een verhoogd risico zullen zich willen verzekeren, maar ook de mensen die nu een lagere premie mogen betalen, op basis van gegevens over rijgedrag, zullen zich eerder gaan verzekeren. Dankzij big data wordt het dus mogelijk om meerdere varianten van risicoprofielen op te stellen en zo beter aan te laten sluiten bij de wensen van individuele verzekerden.

2.4.2 Concurrentie op de verzekeringsmarkt

Binnen de Nederlandse verzekeringsmarkt bestaan verschillende grote en bekende verzekeraars zoals Aegon, Nationale Nederlanden, OHRA en FBTO. Deze verzekeraars kunnen worden gezien als gevestigde verzekeraars binnen de verzekeringsmarkt en hebben een bepaalde mate van vertrouwen bij verzekerden gewonnen. Voor verzekeraars is het van belang om continu het vertrouwen van de maatschappij te waarborgen. De opkomst van big data is een van de maatschappelijke ontwikkelingen, waardoor kansen ontstaan voor gevestigde verzekeraars, maar misschien nog wel meer voor nieuwe verzekeraars op de verzekeringsmarkt.

Nieuwe verzekeraars op de verzekeringsmarkt kunnen een voordeel behalen ten opzichte van de al gevestigde verzekeraars.[5] Dit kunnen zij bijvoorbeeld doen op het gebied van innovatie, omdat het voor gevestigde verzekeraars moelijker is om snel te innoveren. Dat kan te maken hebben met de systemen waarvan zij gebruik maken of omdat een innovatie te veel geld kost. Stel, er is een nieuwe technologie en een nieuwe verzekeraar kan deze direct aanbieden op de verzekeringsmarkt dan zal een verzekerde eerder kiezen voor deze nieuwe verzekeraar met nieuw ontwikkelde systemen.[6] Het werken met nieuwe systemen kan er dus voor zorgen dat verzekerden overstappen van verzekeraar. Dit heeft te maken met de snelheid en eenvoudigheid van de nieuwe systemen. Een goed voorbeeld hiervan kan zijn, dat een gevestigde verzekeraar nog niet volledig gedigitaliseerd is en een verzekerde nog veel zelf via de post moet doen. Als een nieuwe verzekeraar merkt dat verzekerden behoefte hebben aan bijna volledig gedigitaliseerde systemen, dan kunnen zij hierop inspelen. Voor gevestigde verzekeraars is het mogelijk om de systemen die zij gebruiken om te zetten in nieuwe systemen, maar de omzetting en het gebruiksvriendelijk maken van systemen kost tijd en geld.

De innovatie die ontstaat door het toepassen van big data kan zorgen voor een impuls aan de maatschappelijke dienstbaarheid.[7] Zo zal een gevestigde verzekeraar gestimuleerd worden om te innoveren en ervoor te zorgen dat hij geen kleiner marktaandeel krijgt en zo een sterke concurrentiepositie behoudt. Concurrentie zal er in beginsel voor zorgen dat de dienstverlening van gevestigde en nieuwe verzekeraars efficiënter en effectiever wordt.

2.4.3 Opsporen van fraude

Door het analyseren van big data kunnen verzekeraars bepaalde patronen vaststellen. Dit wordt ook wel ‘inferred data’[8] genoemd. Wanneer een afwijking in een patroon wordt gesignaleerd, kan bijvoorbeeld sprake zijn van fraude of een ander probleem. Door de toepassing van big data wordt het eenvoudiger om de ‘goede’ risico’s van de ‘slechte’ risico’s te onderscheiden.

Bij fraude kan tevens gedacht worden aan te hoog ingediende claims door verzekerden. Dit kunnen bewust te hoog ingediende claims zijn, maar ook foutief ingediende claims zijn. Het inzetten van big data kan bijdragen aan het opsporen van dit soort fraude en fouten. Bij een afwijking in een vastgesteld patroon betekent dit niet dat direct sprake is van opzettelijke fraude. Het kan ook gaan om een ander probleem. Stel, er is een afwijking in het patroon van

[5] De Nederlandsche Bank, ‘Visie op de toekomst van de Nederlandse verzekeringssector’, 13 december 2016, p. 40.
[6] De Nederlandsche Bank, ‘Visie op de toekomst van de Nederlandse verzekeringssector’, 13 december 2016, p. 40.
[7] De Nederlandsche Bank, ‘Visie op de toekomst van de Nederlandse verzekeringssector’, 13 december 2016, p. 42.
[8] Verbond van Verzekeraars, ‘Grip op data, Green Paper Big Data’, 2016, p. 7.

een creditcard van een verzekerde gesignaleerd. De verzekeraar zal hier dan een melding van krijgen en kan vervolgens contact opnemen met de verzekerde om te zien wat er hand is. Big data zorgt op deze manier voor een versnelling in de opsporing van fraude of andere problemen.

2.4.4 Kostenefficiëntie

Zoals eerder aangegeven, maakt het toepassen van big data door verzekeraars onderdeel uit van de verdienmodellen. Door het opslaan en analyseren van gegevens van verzekerden hebben verzekeraars zoveel informatie, dat zij hierop in kunnen spelen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het aanbieden van producten en diensten, die nog meer toegespitst worden op de behoeften van individuele verzekerden. Een goed voorbeeld hiervan is een verzekerde die net een huis heeft gekocht, waarvan de verzekeraar op de hoogte is. Deze verzekeraar zal dan inspringen op de behoefte van deze verzekerde, die hoogstwaarschijnlijk een opstalverzekering af zal willen sluiten. De verzekeraar kan vervolgens door middel van verzamelde informatie een passende opstalverzekering aanbieden. De kans dat een verzekerde kiest voor het afsluiten van deze verzekering wordt dan vergroot.

Naast dat geld kan worden verdiend door de inzet van big data is het ook mogelijk om efficiënter om te gaan met kosten. Door het analyseren van big data kan duidelijk worden op welk gebied een bedrijf of organisatie achterloopt, te veel tijd besteedt of verbeteringen moet doorvoeren. Stel, een verzekeraar maakt uit een big data-analyse op dat verzekerden een e-mail aandachtiger lezen dan een per post verstuurde folder. De verzekeraar zal dan de keuze kunnen maken om in plaats van reclame via de post, reclame via de elektronische weg te sturen. Dit zorgt voor een versnelling in het proces en hierdoor kunnen kosten worden bespaard.

2.5 Risico’s big data

Big data brengt naast verschillende mogelijkheden ook risico’s met zich mee voor zowel verzekeraars als verzekerden. Als deze risico’s geminimaliseerd of gerechtvaardigd kunnen worden, kan alsnog gebruik worden gemaakt van de kansen die big data biedt. Het rechtvaardigen of minimaliseren van risico’s kan bijvoorbeeld plaatsvinden door middel van wet- en regelgeving, richtlijnen of een morele belangenafweging. Dit zal in hoofdstuk 4 verder worden uitgewerkt. De grootste risico’s bij het gebruik van big data vinden plaats op het gebied van privacy, discriminatie en solidariteit. Deze risico’s zullen afzonderlijk in de volgende subparagrafen worden behandeld.

2.5.1 Privacy

Een van de grootste risico's waar big data mee te maken heeft is privacy. Het recht op privacy is een grondrecht[9] en schending hiervan dient voorkomen te worden. Dit is echter wel een uitdaging voor bedrijven en organisaties in het huidige tijdperk. Zo heeft bijvoorbeeld Facebook al meerdere privacyschandalen gekend, wat niet bevorderlijk is voor de reputatie.

Door de hoeveelheid informatie die tegenwoordig kan worden verzameld en verwerkt, is een spanningsveld ontstaan tussen big data en privacy. Bij het verzamelen en verwerken van gegevens door verzekeraars is het zaak om te voorkomen dat gegevens op straat komen te liggen en zo in verkeerde handen terechtkomen. Wetgeving probeert dit soort datalekken te voorkomen door bijvoorbeeld hoge boetes op te leggen indien niet zorgvuldig met big data wordt omgegaan. Door de snelle veranderingen in de maatschappij kan dit echter nog wel eens misgaan, maar ook door criminelen die de datasystemen proberen te hacken. Dit zorgt ervoor dat verzekerden onzeker kunnen worden en minder snel informatie willen geven aan een verzekeraar. Een verzekeraar zal transparant moeten handelen om zo het vertrouwen van verzekerden te kunnen waarborgen of herstellen. Als een verzekeraar precies laat zien aan verzekerden welke gegevens worden gebruikt en deze verzekerden zien dat zij er voordeel bij hebben, dan vinden zij het vaak geen probleem dat big data wordt ingezet. Echter, het is niet altijd eenvoudig voor verzekeraars om big data-modellen uit te leggen aan verzekerden. Aan de ene kant komt dit doordat big data-analyses soms zo ingewikkeld zijn, dat verzekeraars zelf ook moeite hebben om de analyses te begrijpen. Aan de andere kant hebben verzekerden vaak geen interesse in ingewikkelde big data-analyses, zolang verzekerden voelen dat zij baat hebben bij de uitgevoerde analyses.

Daarnaast maken bedrijven en organisaties doorgaans gebruik van privacystatements. Door middel van privacystatements weten verzekerden bijvoorbeeld al van tevoren welke informatie zal worden verzameld, wie er verantwoordelijk is voor het gebruiken van deze informatie, met welke partijen de informatie wordt gedeeld, hoe gegevens beveiligd worden en hoe lang gegevens worden bewaard. Als deze privacystatements te lang zijn, worden ze niet goed doorgelezen door verzekerden. Dan wordt hetzelfde effect gecreëerd als bij algemene voorwaarden, die doorgaans ook te lang zijn en niet goed worden gelezen. Verzekeraars zullen de privacystatements dus zo kort en bondig mogelijk op moeten stellen om ervoor te zorgen dat verzekerden de privacystatements ook daadwerkelijk lezen en niet alleen als er iets misgaat met betrekking tot de privacy.

[9] Art. 10 Grondwet.

Voor zover de privacy van verzekerden kan worden gewaarborgd door bedrijven en organisaties, kunnen zij in principe gebruik maken van big data. Echter, privacy is bij de meeste mensen een gevoelig onderwerp en het is noodzakelijk om uiterst voorzichtig om te gaan met persoonsgegevens. In hoofdstuk 4 zal verder worden ingegaan op hoe de wet- en regelgeving betreffende privacy en big data momenteel is geregeld.

2.5.2 Discriminatie

Bij het gebruik van big data spelen in- en uitsluiting een belangrijke rol. Met andere woorden, het is van belang te voorkomen dat discriminatie plaatsvindt door het inzetten van big data. Discriminatie is niet toegestaan volgens art. 1 van de Grondwet. Verzekeraars maken gebruik van risicoprofielen om zo verzekerden in groepen op te delen. In paragraaf 2.4.1 is al duidelijk geworden, dat het toepassen van big data een positief effect kan hebben op het indelen van individuele verzekerden in risicoprofielen. Echter, het risico op discriminatie is ook aanwezig bij de plaatsing van individuele verzekerden in risicoprofielen, doordat verzekeraars gebruik kunnen maken van verschillende vormen van data. Dit kan bijvoorbeeld aan de hand van 'observed data' of 'volunteered data' gedaan worden.[10]

Observed data

Bij observed data wordt het gedrag van verzekerden geobserveerd, waardoor deze verzekerden vervolgens ingedeeld kunnen worden in een risicoprofiel met verzekerden die vergelijkbaar gedrag vertonen. Het nadeel van deze methode van dataverzameling is, dat verzekerden nauwelijks tot geen controle uit kunnen oefenen over de gegevens die verzekeraars verzamelen. De kans op verkeerde informatie kan hierdoor toenemen, waardoor een verzekerde ook eerder in een verkeerd risicoprofiel wordt ingedeeld en dus een te hoge of te lage premie zal moeten betalen. Het indelen van individuele verzekerden op basis van observed data lijkt dan ook niet de beste manier om een onderscheid te maken tussen verzekerden, omdat de kans op fouten en daarmee discriminatie groter wordt.

Volunteered data

Een andere vorm van dataverzameling door verzekeraars is aan de hand van volunteered data. Volunteered data betreft de informatie die een verzekerde zelf aanlevert bij de verzekeraar. Dit kan bijvoorbeeld gaan om aanvraagformulieren, maar ook om informatie die is ingestuurd via een app of wearables.[11] Door het gebruiken van wearables kan het gedrag van individuele verzekerden gemonitord worden. Dit wordt veel gebruikt bij levensverzekeringen, waarbij een verzekerde bijvoorbeeld een premiekorting krijgt als hij bereid is een wearable te gebruiken. Deze manier van dataverzameling geeft al een

[10] Verbond van Verzekeraars, 'Grip op data, Green Paper Big Data', 2016, p. 6.
[11] H. Lammerant & P. Blok & P. de Hert, 'Big data besluitvormingsprocessen en sluipwegen van discriminatie', *NTM/NJCM-bull.* 2018/1, 6 maart 2018, p. 4.

completer beeld van individuele verzekerden dan observed data en zal het eenvoudiger maken om verzekerden in te delen in een passend risicoprofiel. Echter, ook bij volunteered data wordt niet uitgesloten, dat geen sprake zal zijn van discriminatie. Informatie die wordt aangeleverd aan de hand van een app of wearable kan bijvoorbeeld bewust of onbewust beïnvloed zijn door een verzekerde, waardoor de verzekerde in een verkeerd risicoprofiel terecht komt.

Naast dat discriminatie zich voor kan doen bij observed en volunteered data, kan ook sprake zijn van niet-intentionele discriminatie. Niet-intentionele discriminatie houdt in dat big data-modellen onbedoeld discriminatie in de hand werken en speelt zich af in een vroeg stadium van gegevensverwerking.[12] Dit wordt ook wel algoritmische discriminatie genoemd. Er kan een bias ontstaan in de data in het begin van het proces, waardoor gedurende het gehele proces van gegevensverwerking wordt uitgegaan van foutieve informatie. Dit zorgt uiteindelijk voor een verkeerde output. Dan kan zich het gevaar van algoritmische discriminatie voordoen, wat vervolgens weer leidt tot een verkeerde indeling in een risicoprofiel.

In deze paragraaf is duidelijk geworden, dat het gevaar van discriminatie een grote rol kan spelen bij het gebruik van big data. Dit gebeurt als big data niet goed wordt toegepast of als sprake is van bias in het gegevensverwerkingssysteem. Om dit te sturen of wellicht te voorkomen, zullen richtlijnen nodig zijn die er bijvoorbeeld voor zorgen dat geen bias in het systeem kan sluipen. Het zal echter niet eenvoudig zijn om richtlijnen op te stellen die elke vorm van discriminatie uit kan sluiten. De vraag is ook of een volledige uitsluiting van discriminatie in praktijk haalbaar is. Voor zover geen sprake is van discriminatie draagt big data juist bij aan een verbetering in de indeling van individuele verzekerden in risicoprofielen. Hier hebben zowel verzekeraars als verzekerden baat bij. Verzekeraars beschikken over enorm veel informatie over verzekerden en verzekerden zullen niet een hogere premie dan nodig betalen.

2.5.3 Solidariteit

Solidariteit is binnen de verzekeringssector een veelgehoord begrip en vormt de basis van verzekeringen. Bij het aangaan van verzekeringen wordt het risico gedeeld door een bepaalde groep verzekerden, ook wel het collectief genoemd. Dit zijn bijvoorbeeld verzekerden die in hetzelfde risicoprofiel zitten. Door het betalen van de premie kunnen de verwezenlijkte schades in deze groep vervolgens uitbetaald worden. Hierdoor kan het voorkomen dat een verzekerde wel een premie heeft betaald, maar zelf geen schade in een

[12] H. Lammerant & P. Blok & P. de Hert, 'Big data besluitvormingsprocessen en sluipwegen van discriminatie', *NTM/NJCM-bull.* 2018/1, 6 maart 2018, p. 4.

bepaalde periode heeft gehad. Deze verzekerde betaalt in dit geval mee aan de schade van een andere verzekerde in de groep in deze periode. Indien deze verzekerde de volgende keer wel schade heeft, kan hij dit verhalen op de verzekering en wordt de schade mede gedragen door de rest van de groep. Door het aangaan van verzekeringen wordt de kans, dat een bepaald risico zich verwezenlijkt, afgedekt door de hele groep van verzekerden.

Met de opkomst van big data is er een spanningsveld ontstaan met de solidariteit. Wanneer verzekerden een lager dan gemiddeld risico hebben, zullen zij zich misschien niet willen verzekeren tegen een hogere premie. Het gevolg hiervan is dat de solidariteit aangetast kan worden, omdat minder mensen zich willen verzekeren en daarmee het collectief inkrimpt. Het kan ook voorkomen dat aan de hand van big data een aantal verzekerden een dermate hoog risico hebben, dat de premie bijna onbetaalbaar wordt. Het gevaar op onverzekerbaarheid stijgt hierdoor. Als de solidariteit te ver aangetast wordt, kan dit ertoe leiden dat bepaalde verzekeringen ophouden te bestaan. Om dit in de basis te voorkomen, bestaat bij een aantal verzekeringen in Nederland de verplichting om te verzekeren. Zo is het verplicht voor iedereen om een basisverzekering ziektekosten aan te gaan en verzekeraars moeten ervoor zorgen, dat deze basisverzekeringen betaalbaar zijn. Op deze manier kan solidariteit in stand worden gehouden. In hoofdstuk 3 zal verder worden ingegaan op de relatie tussen big data en solidariteit.

Hoofdstuk 3. Invloed big data op de verzekeringssector

3.1 Oude en nieuwe verzekeringsrecht

Het oude verzekeringsrecht in Nederland stamt uit het jaar 1838 en was destijds ondergebracht in het Wetboek van Koophandel. Het oude verzekeringsrecht was vooral gericht op de bescherming van de verzekeraar, terwijl onder het nieuwe verzekeringsrecht de verzekerde meer bescherming toekomt. Het wetgevingsproces van het nieuwe verzekeringsrecht is in november 1972 ontstaan met een voorontwerp onder de naam het "Groene Boek"[13].[14] Vervolgens is op 1 januari 2006 het nieuwe verzekeringsrecht daadwerkelijk in werking getreden in Nederland en is nu te vinden onder titel 7.17 van het Burgerlijk Wetboek. Het nieuwe verzekeringsrecht is aanzienlijk veranderd ten opzichte van het oude verzekeringsrecht, mede door de maatschappelijke ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden.[15]

Niet alleen op het gebied van wetgeving heeft in de afgelopen decennia verandering plaatsgevonden, maar ook op het gebied van solidariteit binnen de verzekeringssector. In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij de sociale functie van verzekeringen en in welke mate de opkomst van big data een positieve of negatieve invloed op de solidariteit heeft gehad. Dit zal worden uitgelegd aan de hand van de solidariteitsmonitor, die door het Verbond van Verzekeraars is opgesteld en dient als voorbeeld ter ondersteuning.

3.2 Sociale functie

Het verzekeringsrecht kent van oudsher een sociale functie. De sociale functie ziet op de zekerheid die een verzekering biedt aan een individuele verzekerde door de risico's, die hij in het maatschappelijk verkeer loopt en zelf niet kan dragen, af te wentelen op een collectiviteit.[16] Echter, deze sociale functie lijkt de afgelopen jaren ondergesneeuwd te zijn, doordat het belang van zo veel mogelijk geld verdienen, lijkt te prevaleren boven de maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dit frustreert de sociale zekerheid. Het is niet altijd een verplichting voor verzekeraars om volledige verantwoordelijkheid te dragen voor de sociale zekerheid, maar voor zorgverzekeraars geldt voor de basisverzekeringen wel een verplichting. De verplichte zorgverzekering is in Nederland ingevoerd om ervoor te zorgen dat iedereen een basisverzekering aan kan gaan.[17] Op het gebied van zorgverzekeringen wordt de sociale functie op deze manier in stand gehouden. Verzekeraars kunnen dit zien als

[13] Geredigeerd en toegelicht door T.J. Dorhout Mees.
[14] J.H. Wansink, 'Tien jaar titel 7.17 BW', *AV&S* 2016/9, 28 maart 2016.
[15] J.H. Wansink, 'Bespiegelingen op de rode draden in het verzekeringsrecht na tien jaar titel 7.17 BW', 2016, p. 1.
[16] J.H. Wansink, 'Bespiegelingen op de rode draden in het verzekeringsrecht na tien jaar titel 7.17 BW', 2016, p. 2.
[17] J.H. Wansink, 'Bespiegelingen op de rode draden in het verzekeringsrecht na tien jaar titel 7.17 BW', 2016, p. 7.

een beperking in de vrijheid van acceptatie, die zij in beginsel kennen.[18] Echter, het maatschappelijk belang weegt in dit geval zwaarder dan de vrijheid van acceptatie van verzekeraars. Daarnaast staat het verzekeraars vrij om naast de verplichte basisverzekering een aanvullende verzekering aan te bieden, omdat de basisverzekering moeilijk kan worden gefinancierd.[19] Op deze manier kunnen verzekeraars alsnog gebruik maken van de vrijheid van acceptatie en verzekeringen aanbieden aan bepaalde groepen in de maatschappij. Hiermee kan de solidariteit in de maatschappij voor een deel aangetast worden, maar aan de andere kant kan de vraag gesteld worden of het haalbaar en noodzakelijk is om een volledig solidair verzekeringssysteem te hebben.

3.3 Solidariteitsbeginsel

Het solidariteitsbeginsel ligt ten grondslag aan het verzekeringsrecht en het sociaal recht. Dit beginsel hangt dan ook nauw samen met de sociale functie, zoals besproken in de vorige paragraaf. Het doel van het solidariteitsbeginsel is om de sociale zekerheid te waarborgen en kan bijvoorbeeld worden uitgelegd aan de hand van de wet van de grote getallen.[20] Op basis van deze statistische wet maakt de verzekeraar een schatting van de kans dat een bepaalde schade zich voor zal doen. Nadat deze schatting is gemaakt, worden verzekerden in een vergelijkbaar risicoprofiel geplaatst door de verzekeraar. Vervolgens wordt aan de hand van een gemiddeld schadebedrag de premie vastgesteld. Elk van de verzekerden betaalt dus mee aan het schadebedrag, dat door de verzekeraar is berekend. Op deze manier ontstaat een bepaalde mate van solidariteit tussen verzekerden, omdat het voor kan komen dat een verzekerde uit een bepaald risicoprofiel op dit moment geen schade heeft, maar wel heeft meebetaald aan de schade van een andere verzekerde binnen hetzelfde risicoprofiel. Andersom geldt hetzelfde principe en dit wordt dan ook het verzekeringsprincipe genoemd.

3.4 Solidariteitsmonitor

Door het toepassen van big data is een gevoel ontstaan binnen de maatschappij, dat de mate van solidariteit binnen verzekeringen is afgenomen. De vraag is of dit gevoel terecht is. Het Verbond van Verzekeraars is een onderzoek naar solidariteit gestart en probeert de ontwikkeling van de verzekerbaarheid en betaalbaarheid in kaart te brengen aan de hand van de solidariteitsmonitor.[21] De solidariteitsmonitor is in 2016 geïntroduceerd door het Verbond van Verzekeraars en inmiddels zijn de eerste resultaten binnen van de 0-meting in

[18] J.H. Wansink, 'Bespiegelingen op de rode draden in het verzekeringsrecht na tien jaar titel 7.17 BW', 2016, p. 7.
[19] J.H. Wansink, 'Bespiegelingen op de rode draden in het verzekeringsrecht na tien jaar titel 7.17 BW', 2016, p. 7.
[20] Verbond van Verzekeraars, 'Grip op data, Green Paper Big Data', 2016, p. 6.
[21] Verbond van Verzekeraars, 'Grip op data, Green Paper Big Data', 2016, p. 20.

2017[22], de 1-meting in 2018[23] en de tweede meting in 2019[24]. De solidariteitsmonitor vormt een goed voorbeeld om te schetsen wat de invloed van het gebruik van big data op verzekeringen is.

Daarnaast sluit de solidariteitsmonitor aan op principe 21 van de Gedragscode Verzekeraars.[25] Uit dit principe blijkt, dat het Verbond van Verzekeraars wil voorkomen dat mensen onverzekerd rondlopen. In de volgende paragrafen zullen de metingen van de afgelopen jaren besproken worden om vervolgens een conclusie uit de resultaten te trekken. Dit onderzoek zal de invloed van big data op de solidariteit ondersteunen en wordt in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk behandeld.

3.4.1 De 0-meting

De 0-meting is in september 2017 door het Verbond van Verzekeraars gepubliceerd en door middel van de 0-meting wordt geschetst in hoeverre mensen onverzekerd rondlopen of een te hoge premie betalen.[26] Om dit te onderzoeken wordt uitgegaan van een zogenoemde 'maatman'. Dit is een fictief modelpersoon, zodat in een later stadium het mogelijk is om vergelijkingen te maken. In de solidariteitsmonitor wordt naast maatmensen gekeken naar verzekerde objecten. Door middel van de hoeveelheid aan persoonskenmerken van maatmensen en objectkenmerken van verzekerde objecten ontstaat een enorm grote database. Om de database te vereenvoudigen wordt gebruik gemaakt van een personendatabase en een objectendatabase.[27] Hierdoor wordt het eenvoudiger om te kijken waar differentiatie uiteindelijk plaatsvindt.

Bij het gebruik van de methode van maatmensen in de solidariteitsmonitor staat elke premie voor een unieke combinatie van verzekeraar en maatman. Deze premies zijn vervolgens nodig om drie afgeleide variabelen te berekenen in de 0-meting, namelijk de gemiddelde premie, de standaarddeviatie en het afwijzingspercentage.[28]

De gemiddelde premie wordt berekend aan de hand van alle unieke combinaties van maatmensen en verzekeraars. Stel, er zijn vijftig unieke combinaties, dan betekent dit dat er vijftig premies zijn. Deze premies worden bij elkaar opgeteld en vervolgens gedeeld door vijftig om tot de gemiddelde premie te komen.

[22] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 0-meting', september 2017.
[23] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 1-meting', oktober 2018.
[24] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de tweede meting', september 2019.
[25] Verbond van Verzekeraars, 'Gedragscode Verzekeraars', 2018, p. 5.
[26] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 0-meting', september 2017, p. 3.
[27] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 0-meting', september 2017, p. 9.
[28] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 0-meting', september 2017, p. 8.

De standaarddeviatie is eigenlijk een soort standaardafwijking en geeft de mate van spreiding rondom het gemiddelde aan. Hoe hoger de standaarddeviatie, hoe groter de verschillen in premies.[29]

De laatste afgeleide variabele is het afwijzingspercentage en die wordt als volgt berekend. Het aantal unieke combinaties van verzekeraars en maatmensen, die geen verzekering kunnen krijgen, moet worden gedeeld door het totaal van alle maatmensen bij alle verzekeraars.[30] Stel, er zijn weer vijftig premies, omdat vijftig unieke combinaties van verzekeraars en maatmensen bestaan. Als hiervan vijfentwintig combinaties worden afgewezen dan ontstaat logischerwijs een afwijzingspercentage van 50%. Bij een afwijzingspercentage van 100% heeft geen enkele unieke combinatie een verzekering en bij een afwijzingspercentage van 0% kan iedereen een verzekering aangaan.[31]

Aan de hand van bovenstaande afgeleide variabelen zal het door de jaren heen duidelijk moeten worden in hoeverre de verzekerbaarheid toeneemt of afneemt door het toepassen van big data in de verzekeringssector. De 0-meting geeft pas een eerste beeld hiervan. Na de 1-meting en de tweede meting zullen de eerste conclusies kunnen worden getrokken.

3.4.2 De 1-meting

In oktober 2018 heeft het Verbond van Verzekeraars, in opvolging van de 0-meting, de 1-meting gepubliceerd. Voor de 1-meting wordt dezelfde methode gehanteerd als voor de 0-meting, waarbij maatmensen worden gebruikt om ervoor te zorgen dat elke premie voor een unieke combinatie van verzekeraar en maatman staat. Het verschil met de 0-meting is, dat in de 1-meting zes afgeleide variabelen moeten worden berekend in plaats van drie, om zo een beter beeld van de verzekerbaarheid te krijgen. De eerste drie afgeleide variabelen blijven daarmee hetzelfde, namelijk de gemiddelde premie, de standaarddeviatie en het afwijzingspercentage. De drie afgeleide variabelen die erbij zijn gekomen in de 1-meting zijn de variatiecoëfficiënt, het maximum afwijzingspercentage en de maximinverhouding.[32]

Door middel van de variatiecoëfficiënt wordt het eenvoudiger om de spreiding in premies van verschillende verzekeringen onderling te vergelijken.[33] De variatiecoëfficiënt wordt berekend door de standaarddeviatie te delen door de gemiddelde premie.[34] De uitkomst van de variatiecoëfficiënt komt altijd boven de nul uit, maar kent geen bovengrens.

[29] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de 0-meting’, september 2017, p. 8.
[30] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de 0-meting’, september 2017, p. 8.
[31] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de 0-meting’, september 2017, p. 8.
[32] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de 1-meting’, oktober 2018, p. 6.
[33] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de 1-meting’, oktober 2018, p. 6.
[34] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de 1-meting’, oktober 2018, p. 6.

Het maximum afwijzingspercentage wordt berekend per maatman.[35] Stel, er zijn vijf verzekeraars en twee daarvan accepteren de maatman niet in de verzekering. Deze specifieke maatman kent dan een afwijzingspercentage van 40%. Tot zover is de afgeleide variabele van het maximum afwijzingspercentage nog gelijk aan de berekening van het afwijzingspercentage van de andere afgeleide variabele. Om te komen tot het maximum afwijzingspercentage moet voor alle maatmensen afzonderlijk het afwijzingspercentage worden berekend, waardoor het afwijzingspercentage van de maatman, die het meest wordt afgewezen, staat voor het maximum afwijzingspercentage.[36] Wanneer het maximum afwijzingspercentage dan onder de 100% ligt, kan elke maatman zich verzekeren.

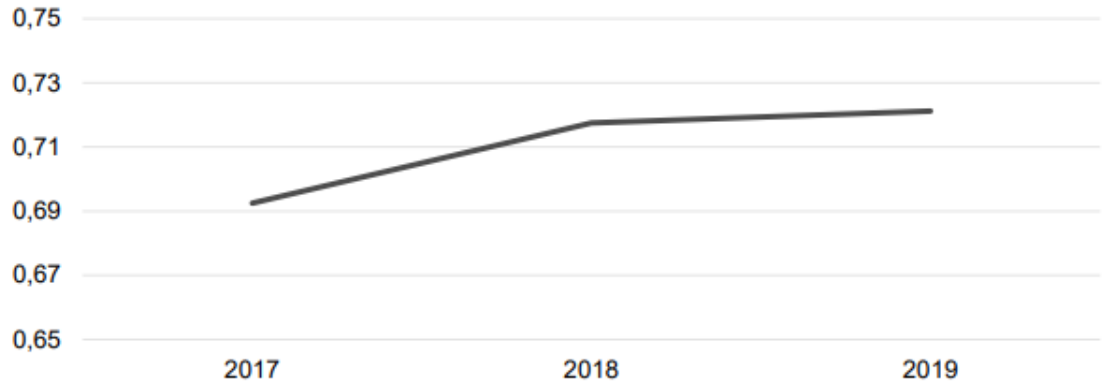
Om de afgeleide variabele maximinverhouding te berekenen, dient voor elke maatman afzonderlijk een minimale premie te worden berekend.[37] Vervolgens zal duidelijk worden welke maatman de laagste minimumpremie heeft en dit wordt aangeduid met de 'minimin-premie'. Ook zal duidelijk worden welke maatman de hoogste minimumpremie heeft en dit wordt de 'maximin-premie' genoemd.[38] Om de maximinverhouding te berekenen, moet de maximin-premie gedeeld worden door de minimin-premie. Ter verduidelijking van de maximinverhouding zal een voorbeeld volgen. Stel, de uitkomst van de maximinverhouding is 1, dan betekent dit dat alle maatmensen verzekerbaar zijn voor dezelfde minimale premie.[39] Stel nu, de uitkomst van de maximinverhouding is 2. Dan houdt dit in, dat als beide maatmensen de verzekeraar met de minimin-premie kiezen, de maatman die het moeilijkst te verzekeren is ook twee keer zoveel premie moet betalen in vergelijking tot de maatman die het makkelijkst te verzekeren is.[40]

3.4.3 De tweede meting

In september van 2019 is de tweede meting van de solidariteitsmonitor gepubliceerd door het Verbond van Verzekeraars. Daar waar in de 1-meting ten opzichte van de 0-meting nog een uitbreiding op het gebied van het aantal te berekenen afgeleide variabelen plaatsvond, verandert in de tweede meting van de solidariteitsmonitor niets aan de afgeleide variabelen. Alle afgeleide variabelen worden op dezelfde wijze berekend, zoals in de 0-meting en de 1-meting. Wat echter wel nieuw is in de tweede meting is, dat uit de afgeleide variabelen een 'overall solidariteitsindex' af te leiden is.[41] Deze overall solidariteitsindex laat de ontwikkeling van de gemiddelde variatiecoëfficiënten zien door de jaren heen. Van de eerste metingen

[35] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 1-meting', oktober 2018, p. 7.
[36] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 1-meting', oktober 2018, p. 7.
[37] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 1-meting', oktober 2018, p. 7.
[38] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 1-meting', oktober 2018, p. 7.
[39] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 1-meting', oktober 2018, p. 8.
[40] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de 1-meting', oktober 2018, p. 8.
[41] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de tweede meting', september 2019, p. 6.

geeft de overall solidariteitsindex het volgende beeld:



[42]

Uit deze grafiek wordt duidelijk dat de spreiding in 2018 ten opzichte van 2017 iets is toegenomen. De spreiding in 2019 ten opzichte van 2018 is in mindere mate toegenomen. Dit laatste duidt op kleinere verschillen in premies en geeft, wat betreft de solidariteit, een stabieler beeld dan in het jaar 2017.[43]

3.5 Resultaten solidariteitsmonitor

De reden om gebruik te maken van de solidariteitsmonitor door het Verbond van Verzekeraars is om door de jaren heen te kijken hoe het gesteld is met de ontwikkeling van de verzekerbaarheid en de betaalbaarheid van verzekeringen in Nederland. Inmiddels zijn de resultaten over drie opeenvolgende jaren bekend en dit geeft een indicatie van de huidige solidariteit.

Het is belangrijk om te weten waar de afgeleide variabelen, die in de vorige paragrafen aan de orde zijn geweest, inzicht in geven om vervolgens te kunnen kijken wat de invloed is op bepaalde verzekeringen. Zo bieden de gemiddelde premie en de maximinverhouding inzicht in de betaalbaarheid van verzekeringen.[44] Hoe hoger de gemiddelde premie, hoe minder de betaalbaarheid van verzekeringen wordt. Bij de gemiddelde premie is het een logisch gevolg, dat wanneer de premie laag is, ook meer mensen zich kunnen verzekeren. Bij de maximinverhouding ligt dit iets ingewikkelder, omdat de maximinverhouding geen objectieve grens kent wanneer sprake is van een onbetaalbare verzekering.[45] In de solidariteitsmonitor geeft de maximinverhouding nog geen duidelijk beeld van een stijging of daling, maar als de maximinverhouding zou stijgen dan zorgt dit ervoor dat verzekeringen minder betaalbaar worden. Het afwijzingspercentage en het maximum afwijzingspercentage geven inzicht in de mate van verzekerbaarheid. Hoe meer mensen geaccepteerd worden in de verzekering, hoe

[42] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de tweede meting’, september 2019, p. 30.
[43] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de tweede meting’, september 2019, p. 3.
[44] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de tweede meting’, september 2019, p. 8.
[45] Verbond van Verzekeraars, ‘Solidariteitsmonitor; de 1-meting’, oktober 2018, p. 8.

beter dit is voor de verzekerbaarheid. Zo blijkt uit de solidariteitsmonitor dat bij levensverzekeringen de gemiddelde premie lijkt te dalen, maar dat het afwijzingspercentage hoger ligt dan bij andere soorten verzekeringen. Bij de standaarddeviatie en de variatiecoëfficiënt wordt met name gekeken naar de spreiding van premies, maar ook naar de betaalbaarheid van verzekeringen.[46] Wanneer de spreiding van premies groter is, dan zorgt dit ervoor dat de betaalbaarheid van een verzekering afneemt. De solidariteitsmonitor zal, aan de hand van de afgeleide variabelen, differentiatie in premies aan kunnen tonen door de jaren heen. Hoe meer differentiatie, hoe meer mensen onverzekerd rond zullen lopen en des te minder sprake is van solidariteit. In de tweede meting van de solidariteitsmonitor is voor het eerst de overall solidariteitsindex toegevoegd. De uitkomst na de eerste paar metingen is, dat van 2017 naar 2018 nog een stijging plaatsvond in de differentiatie van premies, maar dat van 2018 naar 2019 de differentiatie in de premies een stabiel beeld geeft. Dit is een positieve uitkomst, omdat het gebruik van big data door verzekeraars niet minder is geworden in het afgelopen jaar. De verzekerbaarheid van mensen lijkt er dan ook niet op achteruit te gaan, wat de solidariteit ten goede komt.

3.6 Invloed big data op solidariteit

De angst binnen de verzekeringssector bij het gebruik van big data is, dat de solidariteit geen bestaansrecht meer zal hebben. Dit kan ontkracht worden, mede door de solidariteitsmonitor van het Verbond van Verzekeraars. Het is weliswaar zo, dat door middel van big data meer verschillende en passende risicoprofielen kunnen worden opgesteld. Hierdoor kan het voor komen, dat verzekerden met hoge risico's meer premie moeten betalen dan ze eigenlijk kunnen. Dan schuilt het gevaar van het onverzekerd zijn. Echter, in de meeste gevallen zal het zo zijn, dat meerdere verzekerden in hetzelfde verhoogde risicoprofiel vallen en op die manier alsnog sprake is van solidariteit binnen die groep. Een hogere premie leidt dus niet direct tot onverzekerbaarheid en een gebrek aan solidariteit.

Bovendien kan het toepassen van big data juist positief bijdragen in de betaalbaarheid van verzekeringen. Zo wordt tegenwoordig gebruik gemaakt van informatie, die verzekeraars via allerlei apps ontvangen. Dit kan bijvoorbeeld een gezondheidsapp zijn op de telefoon om inzicht te krijgen in de levensstijl en het bewegingspatroon van een verzekerde. Aan de hand van die informatie kan een verzekeraar vervolgens terugkoppelen aan de verzekerde, dat op een aantal punten gezonder kan worden geleefd en dat, als de verzekerde hieraan gehoor geeft, de premie omlaag kan. Dit zal een stimulans zijn voor een verzekerde om er ook daadwerkelijk een gezondere levensstijl op na te houden, waardoor het risico lager wordt. Hetzelfde principe geldt voor autoverzekeringen. Bij autoverzekeringen worden eveneens

[46] Verbond van Verzekeraars, 'Solidariteitsmonitor; de tweede meting', september 2019, p. 8.

gegevens uit auto’s verzameld om zo het rijgedrag van verzekerden in kaart te brengen. Om deze gegevens te kunnen verzamelen, kan een verzekeraar bijvoorbeeld een premiekorting geven. Als de gegevens vervolgens geanalyseerd zijn, kan de verzekeraar aanwijzingen geven aan een verzekerde over hoe hij zijn rijgedrag kan verbeteren, om zo zijn kans op schade te verkleinen. Zowel de verzekeraar als de verzekerde hebben hier voordeel bij, maar ook voor de maatschappelijke veiligheid vormt het een positieve bijdrage.

Big data wordt dus voornamelijk ingezet om de verzekerbaarheid en de betaalbaarheid van verzekeringen te verbeteren, waardoor ook het bestaansrecht van de solidariteit gewaarborgd blijft. Door middel van big data zijn veel meer verschillende soorten risicoprofielen ontstaan en is het vrijwel altijd mogelijk om een passend risicoprofiel voor een verzekerde te vinden. Het collectief zal echter wel inkrimpen door de hoeveelheid aan risicoprofielen.

Toch zullen mensen niet zomaar onverzekerd rondlopen. Wanneer verzekerden ingedeeld worden in een gelijkwaardig risicoprofiel voelt het rechtvaardiger om mee te betalen aan de schade van anderen binnen hetzelfde risicoprofiel, omdat iedereen ongeveer dezelfde kans op schade heeft. Wanneer bijvoorbeeld alleen op basis van de postcode een groep wordt ingedeeld, ontstaat veel meer het gevoel voor sommigen dat een te hoge premie wordt betaald, omdat anderen een hogere kans op schade hebben. Het inzetten van big data heeft dus een positieve invloed op het gevoel van solidariteit binnen de maatschappij.

Hoofdstuk 4. Huidige wet- en regelgeving big data

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de relevante wet- en regelgeving aan de orde komen met betrekking tot big data. De wet- en regelgeving, die zal worden behandeld, heeft met name betrekking op de risico's die zich voordoen bij het toepassen van big data binnen de verzekeringssector. Een van deze risico's is bijvoorbeeld het gevaar van schending van de privacy. In dit hoofdstuk komt aan de orde of de huidige wet- en regelgeving ervoor kan zorgen dat dit risico wordt geminimaliseerd of zelfs kan worden voorkomen.

Daarnaast zal worden gekeken welke toezichthoudende instanties een rol spelen binnen de relevante wet- en regelgeving. Deze toezichthouders kunnen vervolgens bezien of bedrijven en organisaties, die gebruik maken van big data, compliant zijn met de huidige wet- en regelgeving. Het compliant zijn, betekent niks anders dan voldoen aan de huidige wet- en regelgeving, die bijvoorbeeld aan een verzekeraar is opgelegd.

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk zal aan de orde komen of de toepassing van big data momenteel voldoende wordt gereguleerd of dat aanvullende regulering vereist is binnen de verzekeringssector.

4.2 Privacywetgeving

Tot en met 24 mei 2018 gold in Nederland de Wet bescherming persoonsgegevens (hierna: Wbp). De Wbp vormde de wettelijke grondslag voor het verzamelen en verwerken van persoonsgegevens in Nederland. Sinds 25 mei 2016 is de Algemene verordening gegevensbescherming (hierna: AVG) in werking getreden en precies twee jaar later, op 25 mei 2018, is de AVG van toepassing verklaard binnen Europa.[47] De AVG vervangt hiermee de in Nederland geldende Wbp. De periode van twee jaar tussen de inwerkingtreding en de toepassing van de AVG was nodig voor bedrijven en organisaties om te kunnen voldoen aan de privacynormen van de AVG. Een voorbeeld van een privacynorm van de AVG is dat bedrijven of organisaties toestemming moeten krijgen om gegevens te mogen verwerken. Tevens moeten zij aan kunnen tonen dat toestemming is verkregen. Dit blijkt uit art. 6 en art. 7 van de AVG. Verzekeraars en verzekerden vallen onder de AVG en zullen zich aan de privacynormen van de AVG moeten houden.

Nadat op 25 mei 2018 de AVG van toepassing is verklaard, is daarmee de Wbp in Nederland komen te vervallen. Het is echter nog wel interessant voor deze scriptie om op het gebied van big data binnen de verzekeringssector terug te grijpen naar de inmiddels vervallen Wbp om te kijken hoe de AVG zich verhoudt tot de Wbp. In de volgende paragraaf zal daarom

[47] Verordening (EU) 2016/679, art. 99.

eerst de Wbp worden behandeld, waarbij de normen en de strekking van de wet wordt verduidelijkt. Vervolgens komt de AVG aan bod en wordt aangegeven welke veranderingen hebben plaatsgevonden in het kader van bijvoorbeeld de privacy binnen de verzekeringssector.

4.2.1 Wet bescherming persoonsgegevens

De Wbp is op 1 september 2001 in werking getreden en was, zoals in de vorige paragraaf vermeld, tot en met 24 mei 2018 van toepassing in Nederland. De Wbp was opgenomen om de privacy van natuurlijke personen te beschermen en gold voor iedereen die een personenregistratie voerde. Zowel verzekeraars als verzekerden waren onderworpen aan de Wbp. Deze wet was voor een groot gedeelte geïmplementeerd uit een Europese privacyrichtlijn[48], ook wel de databeschermingsrichtlijn genoemd. Ook deze richtlijn is per 25 mei 2018 vervallen door de nieuwe AVG.

Het toezicht op de Wbp werd gehouden door de Autoriteit Persoonsgegevens. Als toezichthouder had de Autoriteit Persoonsgegevens de taak om te letten op de naleving van de Wbp door bijvoorbeeld verzekeraars. Als niet werd voldaan aan de Wbp dan kon de Autoriteit Persoonsgegevens bijvoorbeeld een last onder dwangsom opleggen aan een verzekeraar.

Daarnaast kende de Wbp een algemene meldplicht.[49] Wanneer bijvoorbeeld een verzekeraar persoonsgegevens wilde verwerken, moest dit eerst bij de Autoriteit Persoonsgegevens worden aangegeven. De Autoriteit Persoonsgegevens kon dan voorafgaand aan de verwerking van de persoonsgegevens een onderzoek instellen en als de Autoriteit Persoonsgegevens daarna goedkeuring had gegeven, mochten de persoonsgegevens van verzekerden worden verwerkt.

4.2.2 Algemene verordening gegevensbescherming

De AVG is sinds 25 mei 2018 van toepassing in alle Europese lidstaten en vervangt daarmee in Nederland de Wbp. De AVG wordt in andere Europese landen ook wel ‘General Data Protection Regulation’ genoemd. Net zoals bij de Wbp is de Autoriteit Persoonsgegevens de toezichthouder die ziet op naleving van de AVG in Nederland. Het is dus de taak van de Autoriteit Persoonsgegevens om te kijken of verzekeraars compliant zijn met de Europese regelgeving.

Door de invoering van de AVG geldt voor alle Europese lidstaten in beginsel dezelfde privacywetgeving. Echter, de AVG biedt de mogelijkheid aan de Europese lidstaten om

[48] Richtlijn 95/46/EG.
[49] Art. 31 Wet bescherming persoonsgegevens.

nationaal invulling te geven aan de uitvoering van de AVG. In Nederland is dit de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (hierna: UAVG). De optie om nationaal invulling te geven aan de AVG doet afbreuk aan de beoogde harmonisatie van de AVG. Wanneer Europese lidstaten zelf invulling geven aan bepaalde artikelen van de AVG kan dit op bepaalde gebieden zorgen voor een verschil in uitvoerbaar beleid. Als de verschillen te groot worden, kan het aantrekkelijk worden voor een bedrijf of organisatie om zich te vestigen in een andere Europese lidstaat. Het is de taak van de Europese toezichthouders om hierop toe te zien en in Nederland ligt die taak dus bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Om een aantal onduidelijkheden van de AVG weg te nemen, heeft de Autoriteit Persoonsgegevens, samen met de andere Europese toezichthouders, 'guidelines' gepubliceerd. Zo bestaat er bijvoorbeeld een guideline met betrekking tot administratieve boetes. In deze guideline staat dat het opleggen van administratieve geldboetes een geharmoniseerde aanpak vereist, waardoor het de taak van de Europese toezichthouders is om continu informatie met elkaar uit te wisselen en zo vergelijkbare sancties op te kunnen leggen na inbreuk op de AVG.[50]

4.2.3 Veranderingen AVG ten opzichte van de Wbp

Toestemming verwerking persoonsgegevens

De AVG hanteert strengere eisen dan de Wbp met betrekking tot de toestemming voor gegevensverwerking. Onder de AVG dient afzonderlijk toestemming te worden verkregen door de personen, waarvan bedrijven en organisaties persoonsgegevens willen verwerken.[51] Dit moet bijvoorbeeld gaan om een verklaring van de verzekerde van wie gegevens worden verwerkt. Een verzekeraar dient een dergelijke toestemming te registreren, zodat zij altijd aan kunnen tonen bij de Autoriteit Persoonsgegevens dat zij toestemming hebben verkregen en dus achteraf geen problemen ontstaan vanwege een onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens.[52]

Documentatie datalekken

De kern van de AVG is vergelijkbaar met de Wbp. Zo ook op het gebied van bescherming van de privacy en persoonsgegevens van mensen. Nederland liep al voor wat betreft privacywetgeving onder de Wbp, omdat de Wbp grotendeels op de Europese databeschermingsrichtlijn[53] was gebaseerd. Zo bestond onder de Wbp al een meldplicht voor datalekken bij de toezichthouder, de Autoriteit Persoonsgegevens.[54] Onder de AVG is een

[50] Richtsnoeren voor de toepassing en vaststelling van administratieve geldboeten in de zin van Verordening (EU) 2016/679, p. 8.
[51] Art. 7 Algemene verordening gegevensbescherming.
[52] Autoriteit Persoonsgegevens, 'In 10 stappen voorbereid op de AVG', 25 januari 2018, p. 3.
[53] Richtlijn 95/46/EG.
[54] Art. 34a Wet bescherming persoonsgegevens.

soortgelijke meldplicht ingevoerd voor datalekken.[55] De AVG werkt met een register, waarin de verwerking van persoonsgegevens wordt bijgehouden door een verwerkingsverantwoordelijke.[56] Wanneer een bedrijf of organisatie te maken krijgt met een datalek, met ernstige gevolgen voor de bescherming van persoonsgegevens, dient zij dit te melden bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Bovendien is het onder de AVG verplicht alle datalekken te documenteren, zodat de Autoriteit Persoonsgegevens de documentatie achteraf kan inzien of controleren. Verzekeraars moeten bijvoorbeeld onder de AVG aan kunnen tonen dat zij zorgvuldig zijn omgegaan met de verwerking van persoonsgegevens en het is aan de Autoriteit Persoonsgegevens om dit te controleren. De verantwoordelijkheid is daarmee sterk toegenomen voor bedrijven en organisaties onder de AVG.

Verantwoordingsplicht

Het is zojuist al kort benoemd, maar onder de AVG hebben bedrijven en organisaties meer verantwoordelijkheid gekregen dan onder de Wbp. Dit uit zich bijvoorbeeld in het kunnen aantonen dat bedrijven en organisaties compliant zijn aan de privacyregels van de AVG. Om dit te bevorderen, worden bedrijven en organisaties verplicht om een 'data protection impact assessment'[57] (hierna: DPIA) uit te voeren, wanneer de verwerking van gegevens een mogelijk hoog risico kan vormen voor de rechten en vrijheden van betrokkenen.[58] Wanneer uit een DPIA blijkt dat deze verwerking een hoog risico met zich meebrengt en een bedrijf of organisatie geen maatregelen neemt of kan nemen, mag de verwerking niet plaatsvinden.[59] Het is aan de Autoriteit Persoonsgegevens om hierop toezicht te houden.

Versterking privacyrechten

Onder de AVG hebben personen, van wie persoonsgegevens worden verwerkt, meer rechten dan onder de Wbp. De uitbreiding van de privacyrechten zijn het recht op vergetelheid, het recht op dataportabiliteit, het recht op het beperken van de verwerking en het recht op transparante informatie.[60] Het recht op vergetelheid houdt in, dat verzekerden van wie de persoonsgegevens reeds bij een verzekeraar liggen, kunnen vragen om deze persoonsgegevens te verwijderen en dit ook door te geven aan andere bedrijven of organisaties. Het recht op dataportabiliteit moet ervoor zorgen dat iemand zijn gegevens makkelijk kan krijgen wanneer hij zijn gegevens opvraagt bij een bedrijf of organisatie, zodat het eenvoudiger wordt om deze gegevens aan een ander bedrijf of organisatie te geven.[61] Er

[55] Art. 33 Algemene verordening gegevensbescherming.
[56] Art. 30 Algemene verordening gegevensbescherming.
[57] Autoriteit Persoonsgegevens, 'In 10 stappen voorbereid op de AVG', 25 januari 2018, p. 2.
[58] Autoriteit Persoonsgegevens, 'Organisaties hoeven geen melding van verwerking gegevens meer te doen', 6 november 2017.
[59] Autoriteit Persoonsgegevens, 'Organisaties hoeven geen melding van verwerking gegevens meer te doen', 6 november 2017.
[60] Autoriteit Persoonsgegevens, 'In 10 stappen voorbereid op de AVG', 25 januari 2018, p. 1.
[61] Autoriteit Persoonsgegevens, 'In 10 stappen voorbereid op de AVG', 25 januari 2018, p. 1.

zijn een aantal voorbeelden om gebruik te kunnen maken van het recht op het beperken van de verwerking van persoonsgegevens. Bijvoorbeeld als de gegevens onjuist zijn of als bezwaar is gemaakt tegen de verwerking van persoonsgegevens. Het recht op transparante informatie vereist dat verzekeraars duidelijk aangeven wat met de persoonsgegevens gebeurt, welke persoonsgegevens worden verwerkt en voor welk doel de verwerking nodig is. Onder de AVG wordt dus in grotere mate rekening gehouden met de privacy van personen en wordt dan ook meer inzicht gegeven in de verwerking van persoonsgegevens, zo ook binnen de verzekeringssector.

De grootste veranderingen, die zijn doorgevoerd in de AVG ten opzichte van de Wbp, zijn het aangescherpte vereiste van toestemming verkrijgen, de vergrote verantwoordingsplicht van bedrijven en organisaties, het documenteren van allerlei informatie voor de Autoriteit Persoonsgegevens om met terugwerkende kracht controles uit te voeren en een uitbreiding van de privacyrechten.

4.3 Toezicht

Om toe te zien op naleving van wet- en regelgeving is het van belang om toezichthoudende organen te hebben. Zo is, zoals eerder gezegd, de Autoriteit Persoonsgegevens de toezichthouder van de AVG. Naast de AVG is er nog meer wet- en regelgeving van toepassing binnen de verzekeringssector, waar ook toezicht op moet worden uitgeoefend. Met andere woorden, er zal voortdurend moeten worden gekeken of verzekeraars compliant zijn met de wet- en regelgeving die van toepassing is. In dit kader speelt de Wet op het financieel toezicht (hierna: Wft) een belangrijke rol, omdat verzekeraars onderworpen zijn aan deze Nederlandse wet. De Wft ziet op het toezicht van de financiële sector. Zo wordt bijvoorbeeld toezicht gehouden op financiële instellingen, waardoor een verzekeraar ook onderworpen is aan toezicht. Het houden van toezicht op financiële instellingen is, in het kader van de verzekeringssector, noodzakelijk om verzekerden te kunnen beschermen. In de volgende paragraaf wordt duidelijk wie verantwoordelijk is voor het houden van verschillende vormen van toezicht binnen de Wft.

4.3.1 Wet op het financieel toezicht

De Wft strekt ertoe om verzekerden, die doorgaans minder kennis bevatten, te beschermen tegen financiële instellingen, zoals verzekeraars. Dit gebeurt door middel van toezichthoudende organen. Zo wordt gedragstoezicht uitgevoerd door de Autoriteit Financiële Markten (hierna: AFM) op de gehele financiële sector.[62] Gedragstoezicht is gericht op transparantie en zorgvuldigheid. Het is dan ook de taak van de AFM om te controleren of marktpartijen, bijvoorbeeld verzekeraars, compliant zijn aan de Wft. Het houden van toezicht

[62] Art. 1:25 Wet financieel toezicht.

is noodzakelijk om het vertrouwen in de financiële sector te waarborgen. De AFM heeft de bevoegdheid om bij onduidelijkheden bepaalde begrippen uit de Wft nader uit te leggen door middel van beleidsregels.

Naast de AFM houdt ook De Nederlandsche Bank (hierna: DNB) toezicht op naleving van de Wft. Het verschil met de AFM is dat DNB prudentieel toezicht houdt op de financiële sector. Prudentieel toezicht houdt in dat het de taak van DNB is om toe te zien of bijvoorbeeld verzekeraars kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen die zij hebben. Bij de uitvoering van het toezicht werken de AFM en DNB samen.[63]

4.3.2 Solvency II-richtlijn

Een belangrijke richtlijn in het kader van toezicht is de Solvency II-richtlijn[64]. De Solvency II-richtlijn is sinds 1 januari 2016 van kracht en streeft naar een geharmoniseerd toezichtraamwerk voor verzekeraars binnen Europa. Deze richtlijn is dus met name van toepassing op verzekeraars en gericht op de bescherming van verzekerden. In Nederland is de Solvency II-richtlijn dan ook voor een groot gedeelte geïmplementeerd in de Wft.

Het toezichtkader van de Solvency II-richtlijn is verder uitgewerkt in de richtsnoeren van de Europese Autoriteit voor verzekeringen en bedrijfspensioenen (hierna: EIOPA[65]). De EIOPA is een Europese toezichthouder die prudentieel toezicht houdt op de verzekeringssector en pensioenen in Europa. Dit prudentieel toezicht houdt in, dat toezicht wordt gehouden op de financiële stabiliteit van verzekeraars. In Nederland is deze taak neergelegd bij DNB, waarbij DNB de EIOPA-richtsnoeren dient toe te passen. De EIOPA kan ook bindende technische standaarden voorstellen aan de Europese Commissie. Indien de Europese Commissie instemt met deze technische standaarden dan zijn deze direct toepasbaar en behoeven geen nationale implementatie.

De EIOPA houdt zich daarnaast ook bezig met het monitoren van het gebruik van big data door verzekeraars en constateert dat het gebruik van big data snel toeneemt binnen de verzekeringssector. Er bestaat echter nog geen specifieke wetgeving met betrekking tot big data-gebruik, waardoor op dit gebied momenteel geen sprake kan zijn van geharmoniseerde Europese regelgeving.[66] Het is dan ook lastig voor Europese en nationale toezichthouders om toezicht uit te oefenen op het gebruik van big data, omdat dit niet wettelijk is geregeld. Door het monitoren van big data, zoals net besproken, houden de toezichthouders wel zicht op de huidige ontwikkelingen.

[63] AFM, 'De toezichtaanpak van de AFM', 3 mei 2017, p. 2.
[64] Richtlijn 2009/138/EG.
[65] European Insurance and Occupational Pensions Authority.
[66] Verbond van Verzekeraars, 'Gebruik big data biedt kansen voor verzekerden en verzekeraars', 17 mei 2019.

4.4 Nieuwe ‘datagedreven’ technieken

Tegenwoordig maken verzekeraars steeds meer gebruik van nieuwe ‘datagedreven’ technieken, zoals ‘machine learning’, ‘profiling’ en geautomatiseerde besluitvorming.[67] Machine learning houdt in dat een computer zelf op zoek gaat naar patronen in big data. Profiling is tevens gedefinieerd in de AVG en betreft de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens door een computer. Profiling valt dan ook onder de geautomatiseerde besluitvorming. Bij de geautomatiseerde besluitvorming is het niet eens meer nodig om een beslissing door een mens te laten maken.

De Wft gaat uit van een causaliteitsnorm waarop beslissingen worden genomen ten aanzien van bijvoorbeeld verzekerden. De nieuwe datagedreven technieken lijken echter te berusten op een statische samenhang, ook wel correlatie genoemd.[68] Dit kan problemen opleveren, omdat uit de Wft blijkt welke informatie bij een verzekerde moet worden ingewonnen om vervolgens de dienstverlening op deze informatie aan te passen.[69] Wanneer deze informatie bijvoorbeeld aan de hand van de datagedreven techniek, machine learning, wordt ingewonnen om vervolgens adviezen te geven, kan het zo zijn dat dit niet overeenkomt met de normen van causaliteit van informatiewinning in de Wft.[70] Door de snelle ontwikkelingen van dit soort datagedreven technieken is het wettelijk gezien lastig om deze innovaties te ondervangen. De Wft kan hierdoor zelfs belemmerend werken ten opzichte van deze innovaties.

De ontwikkelingen op het gebied van big data gaan dusdanig snel, dat het een moeilijke opgave wordt voor toezichthouders en rechters in Nederland om hierop in te spelen. De AFM zal nieuwe strategieën moeten ontwikkelen om toezicht te houden op de nieuwe datagedreven technieken.[71] Een van de investeringen waar de AFM mee bezig is, is een datagedreven toezichthouder om zo risico’s te minimaliseren voor de huidige maatschappij.[72] Voor rechters zal het lastig blijven om op basis van een correlatie te oordelen in plaats van een causaliteit, omdat een rechter geen computer is.

4.5 Verhouding big data en huidige wet- en regelgeving

Uit bovenstaande paragrafen blijkt dat er aardig wat wet- en regelgeving bestaat met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens van natuurlijke personen. Dit is bevorderlijk voor het recht op privacy en big data-toepassingen worden hierdoor deels ondervangen. De AVG ondervangt in de basis het gebruik van big data door bedrijven en

[67] E. van Praag, ‘Regelgeving belemmert verdere inzet van big data in de financiële sector’, 7 december 2018.
[68] E. van Praag, ‘Regelgeving belemmert verdere inzet van big data in de financiële sector’, 7 december 2018.
[69] E. van Praag, ‘Regelgeving belemmert verdere inzet van big data in de financiële sector’, 7 december 2018.
[70] E. van Praag, ‘Regelgeving belemmert verdere inzet van big data in de financiële sector’, 7 december 2018.
[71] E. van Praag, ‘Regelgeving belemmert verdere inzet van big data in de financiële sector’, 7 december 2018.
[72] AFM, ‘De toezichtaanpak van de AFM’, 3 mei 2017, p. 14.

organisaties. De toezichthouder van de AVG, de Autoriteit Persoonsgegevens, kan boetes opleggen wanneer bedrijven of organisaties zich niet aan de regels van de AVG houden. De hoogte van deze boetes is met de invoering van de AVG aanzienlijk gestegen en kan oplopen tot een boete van maximaal twintig miljoen euro.

Wet- en regelgeving is momenteel niet in staat snel mee te veranderen met de groeiende big data-toepassingen. Met andere woorden, wet- en regelgeving loopt achter op de ontwikkelingen die big data met zich meebrengt. Dit geldt ook voor de verzekeringssector en komt bijvoorbeeld tot uiting in de Wft, waarbij de Wft zelfs zo ver achter loopt op de nieuwe ontwikkelingen, dat de Wft belemmerend kan werken. Niet alleen nationaal loopt wet- en regelgeving achter op de huidige ontwikkelingen van big data, maar ook op Europees niveau is nog geen sprake van big data-regelgeving. Hierdoor zijn er voor verzekeraars en verzekerden geen duidelijke handvaten over hoe om te gaan met big data-toepassingen. Gezien het tempo van de veranderende ontwikkelingen is dit ook geen gemakkelijke opgave. Het nadeel van het ontbreken van Europese regelgeving met betrekking tot big data is dat landen verschillende nationale regels kennen. Als het in een bepaald land aantrekkelijker is om gebruik te maken van big data-toepassingen, omdat bijvoorbeeld de regels voor aansprakelijkheid anders in elkaar steken, kan dit forumshoppen in de hand werken.

Hoofdstuk 5. Conclusie

In het huidige tijdperk van digitalisering in vrijwel alle sectoren spelen big data, kunstmatige intelligentie en het internet of things een hoofdrol. In deze scriptie is onderzoek gedaan naar big data-toepassingen in de verzekeringssector. Aan de hand van drie deelvragen zijn de kansen en de risico's van het gebruik van big data in kaart gebracht. Vervolgens is gekeken naar het bestaansrecht van de solidariteit van verzekeringen als gevolg van opkomende big data-toepassingen. Als laatste is ingegaan op de werkingssfeer van de huidige wet- en regelgeving in zowel Nederland als Europa. Hierbij is tevens ingegaan op de compliance en de rol van toezichthoudende organen. De hoofdvraag van deze scriptie luidde dan ook als volgt:

"Wat zijn de kansen en de risico's die het gebruik van big data met zich meebrengt voor zowel verzekeraars als verzekerden en in hoeverre worden de risico's beteugeld door de huidige wet- en regelgeving?"

Allereerst zijn de kansen en risico's in hoofdstuk twee aan de orde gekomen, om een beter beeld te krijgen van de rol van big data binnen de verzekeringssector. Hieruit is gebleken dat big data kansen biedt voor zowel verzekeraars als verzekerden. Verzekeraars kunnen door middel van big data bijvoorbeeld eenvoudiger de premie bepalen voor een individuele verzekerde, efficiënter met kosten omgaan en betere verdienmodellen hanteren. Verzekerden krijgen dankzij big data-toepassingen te maken met voordelen, zoals het aanbod van een passend product, snellere dienstverlening en in bepaalde gevallen premiekortingen. Samenvattend liggen de grootste risico's van big data op het gebied van schending van de privacy, het gevaar van discriminatie en het bestaansrecht van de solidariteit binnen verzekeringen.

Privacy is een grondrecht en daarmee opgenomen in de grondwet.[73] Bij het toepassen van big data is het dus van groot belang om de privacy te waarborgen. Voorheen werd de bescherming van persoonsgegevens geregeld in de Wet bescherming persoonsgegevens. Tegenwoordig is de Europese Algemene verordening gegevensbescherming van toepassing. Door de invoering van de Algemene verordening gegevensbescherming zijn de privacyrechten van natuurlijke personen uitgebreid en versterkt. Zo is het bijvoorbeeld noodzakelijk onder de Algemene verordening gegevensbescherming dat toestemming wordt verkregen, voordat persoonsgegevens verwerkt mogen worden. Verzekeraars moeten achteraf kunnen bewijzen aan de toezichthouder, in dit geval de Autoriteit Persoonsgegevens, dat zij deze toestemming ook daadwerkelijk hebben gekregen van een

[73] Art. 10 Grondwet.

verzekerde. Het is dus de taak van de Autoriteit Persoonsgegevens om na te gaan of een verzekeraar in compliance is met de Algemene verordening gegevensbescherming. Bij inbreuk op de Algemene verordening gegevensbescherming kan de toezichthouder bijvoorbeeld een boete opleggen. De vraag is echter of kan worden uitgesloten dat nooit meer inbreuk op privacy plaats zal vinden. Het streven is er wel, maar wet- en regelgeving dient zich voortdurend aan te passen aan de nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen. Zo heeft de Algemene verordening gegevensbescherming in het kader van de privacy een artikel opgenomen, waarin bedrijven en organisaties de verantwoordelijkheid hebben om datalekken te melden.[74] Er is echter nog geen regelgeving om datalekken daadwerkelijk te kunnen voorkomen. De vraag is ook of dit überhaupt is vast te leggen, omdat persoonsgegevens, ondanks vaak al extra beveiligingen, alsnog gehackt kunnen worden en vervolgens op straat liggen. Als dan bijvoorbeeld wordt volstaan met een boete, die kan worden opgelegd door de toezichthouder, streeft het zijn doel voorbij. Het feit blijft dat de gegevens alsnog op straat liggen en een bedrijf of organisatie hier soms niet eens zoveel aan kan doen, terwijl zij zorgvuldig en volgens de wet- en regelgeving met de persoonsgegevens zijn omgegaan.

Geconcludeerd kan worden dat de privacyrisico's, die het gebruik van big data met zich meebrengt, in de basis voldoende wordt ondervangen door de Algemene verordening gegevensbescherming. De Autoriteit Persoonsgegevens ziet erop toe dat de regels van de Algemene verordening gegevensbescherming worden nageleefd. Echter, daar waar te snelle veranderingen optreden door ontwikkelingen in verschillende datagedreven technieken, is de huidige wet- en regelgeving in zowel Nederland als Europa niet in staat deze ontwikkelingen bij te houden. Hierdoor loopt wet- en regelgeving achter op de huidige ontwikkelingen en in Nederland zorgt dit er zelfs voor dat de Wet op het financieel toezicht belemmerend werkt. Dit heeft te maken met de causaliteitsnorm, die geldt binnen de Wet op het financieel toezicht en de correlatie, waarvan big data gebruik maakt. Als er geen wet- en regelgeving is die ziet op deze ontwikkelingen, dan kan een toezichthouder, in dit geval de Autoriteit Financiële Markten, niet toezien op naleving van wet- en regelgeving die er niet is. De Autoriteit Financiële Markten kan wel beleidsregels opstellen, maar die dienen ter verduidelijking van artikelen van de Wet op het financieel toezicht. Het is dus van belang om nationale of Europese regelgeving te hebben die ontwikkelingen op het gebied van big data bij kunnen houden.

Een ander risico waaraan moet worden gedacht bij het gebruik van big data is de kans op discriminatie. Het verbod op discriminatie is vastgelegd in de grondwet.[75] Discriminatie doet

[74] Art. 33 Algemene verordening gegevensbescherming.
[75] Art. 1 Grondwet.

zich voor wanneer big data wordt toegepast op basis van onjuiste informatie en doordat bijvoorbeeld een fout is ontstaan in het proces van gegevensverwerking. Het toepassen van big data kan bijdragen aan een vermindering van discriminatie, omdat een verzekeraar een beter beeld krijgt van individuele verzekerden, die in passende risicoprofielen worden geplaatst. Dit in tegenstelling tot beperkte informatie, zoals alleen een risicoprofiel kunnen maken op basis van postcode. Het gebruik van big data zorgt dan juist voor een toegevoegde waarde voor verzekeringen en voor een vermindering in discriminatie of uitsluitingen van verzekerden. De Algemene verordening gegevensbescherming benoemt het risico op discriminatie ook in de wetgevingshandelingen van de Algemene verordening gegevensbescherming.[76]

Als laatste wordt, door het toegenomen gebruik van big data, gevreesd voor de solidariteit binnen verzekeringen. Dit heeft ermee te maken dat verzekerden met een hoge kans op schade in een verhoogd risicoprofiel zullen vallen en daardoor de angst bestaat dat de premie zo hoog uitvalt, dat het niet mogelijk is om een verzekering af te sluiten. Hierdoor kan ook de solidariteit onder druk komen te staan. Echter, een hogere premie betekent niet per definitie dat sprake is van onverzekerbaarheid. Dit wordt ondersteund door de resultaten uit de solidariteitsmonitor van het Verbond van Verzekeraars, waarin een spreiding van premies in het afgelopen jaar minder groot lijkt te worden en daarmee niet snel zal leiden tot onverzekerbaarheid. De kans is groter dat het tegenovergestelde gebeurt. Met andere woorden, het toegenomen gebruik van big data kan juist zorgen voor een betere verzekerbaarheid voor individuele verzekerden.

Daarnaast maken verzekeraars bijvoorbeeld gebruik van apps of wearables, waardoor een verzekerde zelf informatie aanlevert bij de verzekeraar en in ruil daarvoor kan een premiekorting worden gegeven. Hierdoor wordt de betaalbaarheid van verzekeringen groter en is de kans kleiner dat mensen onverzekerd rondlopen, wat een positief effect heeft op de solidariteit.

Bovendien zal door het toepassen van big data juist een groter solidariteitsgevoel kunnen ontstaan binnen een bepaald risicoprofiel. Dit komt doordat in een risicoprofiel verzekerden met een gelijkwaardig risico zitten.

Het bestaansrecht van de solidariteit binnen verzekeringen zal geen gevaar lopen door de opkomst van big data. Zolang verzekeringen kunnen worden afgesloten, is er sprake van een bepaalde mate van solidariteit. Het bestaansrecht van solidariteit is verder ook niet ondervangen in bijvoorbeeld de Algemene verordening gegevensbescherming. Het is dus de

[76] Verordening (EU) 2016/679, wetgevingshandeling 71.

taak van verzekeraars om ervoor te zorgen dat verzekeringen betaalbaar blijven, zodat iedereen een verzekering aan kan gaan. Mocht de solidariteit toch gevaar lopen, is het aan de wetgever om in te grijpen, zoals dit ook gedaan is met de invoering van de verplichte basiszorgverzekering in de Zorgverzekeringswet.

Hoofdstuk 6. Literatuurlijst

Literatuur

Baneke & Dielemans 2016

M. Baneke & S. Dielemans, 'Toegang tot big data van de concurrent op basis van art. 102 VWEU?', *Tijdschrift Mededingingsrecht in de Praktijk,* 2016.

Lafarre 2016

A. Lafarre, 'Recht voor big data, big data voor recht', *Computerrecht* 2016/80.

Lammerant & Blok & De Hert 2018

H. Lammerant & P. Blok & P. de Hert, 'Big data besluitvormingsprocessen en sluipwegen van discriminatie', *NTM/NJCM-bull.* 2018/1.

Wansink 2016

J.H. Wansink, 'Bespiegelingen op de rode draden in het verzekeringsrecht na tien jaar titel 7.17 BW, in*:* N. van Tiggele-van der Velde*, Bespiegelingen op 10 jaar 'nieuw' verzekeringsrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Wansink 2016

J.H. Wansink, 'Tien jaar titel 7.17 BW', *AV&S* 2016/9.

Wolters Ruckert & Van Sloten 2016

N. Wolters Ruckert & L. van Sloten, 'Big Data: Big Privacy Challenges', *Computerrecht* 2016/82.

Rapportages

Autoriteit Financiële Markten 2017

AFM, *'De toezichtaanpak van de AFM',* 3 mei 2017.

Autoriteit Persoonsgegevens 2018

AP, *'In 10 stappen voorbereid op de AVG'*, 25 januari 2018.

Autoriteit Persoonsgegevens 2017
AP, *'Richtsnoeren voor de toepassing en vaststelling van administratieve geldboeten in de zin van Verordening (EU) 2016/679,* 3 oktober 2017.

Autoriteit Persoonsgegevens 2017
AP, '*Organisaties hoeven geen melding van verwerking gegevens meer te doen',* 6 november 2017.

De Nederlandsche Bank 2016
De Nederlandsche Bank, *'Visie op de toekomst van de Nederlandse verzekeringssector'*, 13 december 2016.

Rijksoverheid 2017
H. van Til & N. van Gorp & K. Price, *'Big data and competition'*, juni 2017.

Verbond van Verzekeraars 2019
Verbond van Verzekeraars, *'Solidariteitsmonitor; de tweede meting'*, September 2019.

Verbond van Verzekeraars 2019
Verbond van Verzekeraars, *'Gebruik big data bidet kansen voor verzekerden en verzekeraars',* 17 mei 2019.

Verbond van Verzekeraars 2018
Verbond van Verzekeraars, *'Solidariteitsmonitor; de 1-meting'*, oktober 2018.

Verbond van Verzekeraars 2018
Verbond van Verzekeraars, *'Gedragscode Verzekeraars'*, 2018.

Verbond van Verzekeraars 2017
Verbond van Verzekeraars, *'Solidariteitsmonitor; de 0-meting',* September 2017.

Verbond van Verzekeraars 2016
Verbond van Verzekeraars, *'Grip op data, Green Paper Big Data',* 2016.

Overige stukken

Opiniestuk Van Praag 2018

E. van Praag, ‘Regelgeving belemmert verdere inzet van big data in de financiële sector’, FD december 2018.

Richtlijn 95/46/EG, Databeschermingsrichtlijn

Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens.

Richtlijn 2009/138/EG, Solvency II-richtlijn

Richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang en uitoefening van het verzekerings- en het herverzekeringsbedrijf.

Verordening (EU) 2016/679, Algemene verordening gegevensbescherming

Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG.